EXERCITATIO ACADEMICA

De

ETESIIS,

Quam

AUSPICE DEO TER-OPTIMO, TER-MAXIMO!

IN ALMA EBERHARDINA,

Sub PRÆSIDIO

DN. RUDOLPHI JACOBI CAMERARII,
Phil. & Med. Doct. & Profess. Publ. Ordinarii,
DECANI Facult. Med. Spectatissimi,

PATRONI atque PRÆCEPTORIS sui ætatem
VENERANDI,

IN AUDITORIO MEDICO

Ad diem 29. Augusti

Hor. antemer.

Amico Commilitonum examini submittet

IMMANUEL Weißmann/
Waiblingensis.

TUBINGÆ,

Typis JOHANN-CUNRADI Reisl,

Anno M. D. CC. V.

VIRIS

THEOLOGIS.

ECCLESIASTICIS LITERARIISQUE MUNERIBUS CONSPICUIS.

DN. ERYCO WEISSMANNO,

Sereniſſimo Würtembergiæ Duci à Conſiliis Conſiſtorialibus, Monaſterii Albæ Dominorum Abbati, Eccleſiæque Cathedralis, quæ Stuttgardiæ eſt, Antiſtiti Graviſſimo.

DN. M. FRIDERICO CHRISTOPHORO WEISSMANNO,

In Cœnobio Bebenhuſano Eccleſiæ MINISTRO, Juventutisque ibidem Studioſæ ac ſuo quondam in PHILOSOPHIA PRÆCEPTORI meritiſſimo.

&

DN. M. CHRISTIANO EBERHARDO WEISSMANNO,

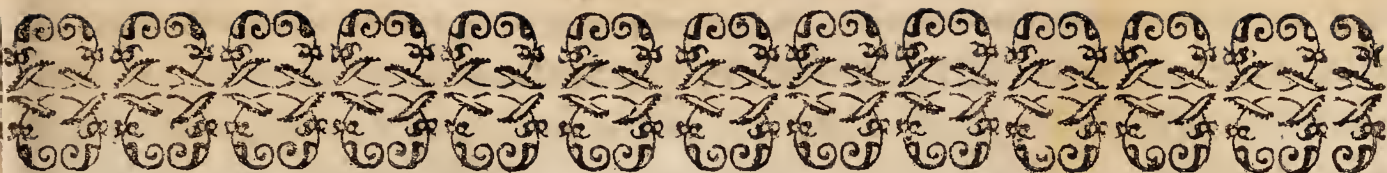
Sereniſſimi PRINCIPIS Sacellano Aulico dexterrimo.

PARENTI Suo ad cineres Honoratiſsimo,
Et de Salute ſua omnigenâ Meritiſſimo.

FRATRIBUS inſuper Suaviſsimis.

Hoc
Specimen PHYSICO-MEDICUM
tanquam
PIETATIS ſuæ & AMORIS monimentum
conſecrare voluit

IMMANUEL Weißmann/
Reſpondens.

Σ. Θ.

P*Er nuperas ferias Disputationem meditantibus tempestivum videbatur thema, quod ipsi dies caniculares offerebant, quorum temperando æstui Etesias destinari, longâ traditione prætenditur. Movebat magistrorum artis autoritas, quorum nihil temerè prætermittens diligentia specialiorem quoque ventorum passim facit mentionem; testimonia exhibebimus in progressu ex* Coo *&* Pergameno *abundè, ulterioremque ipsis lucem fœnerabimur ex* Stagiritâ *&* Eresio. *Inter desiderata Medicinæ* Georg. Hieron. Welschius *in Somnio Vindiciani retulit num. 13. meteorologiam Vett. & Recent. redactam in systema, ad usum medicum, cuj. nr. 14. prudenter subjungitur Chorographia medicinalis; nam &* Hippocratis *libellus de aere, aquis & locis hæc connexa complectitur. Liceat ergò naturam Etesiarum transsumere ex philosophiâ, & applicare ad Medicinam, ut clarius pateat, quid abhinc pathologia corpori humano mali metuat, vel hygiene & therapia boni promittat.* Ducat nos veritatis Spiritus!

HIstoriam Etesiarum & potiora phænomena complexus est *Galenus* in comm. 3. ad 2. hipp. d. morb. vulg. ubi ita: *Cùm æstivum tempus suâpte naturâ semper sit calidum, si ventorum vacuitas accedat, æstus necessariò consequitur, quod usu venit, cùm neque venti, qui prodromi vocantur, spiraverint, neque ii, qui eos consequuntur, quos etesias nuncupant. Ardentissimo enim æstatis tempore, canis oritur, hocque tempus est dierum quadraginta; incidit autem hoc in idus quinctiles. Ante canis exortum octo fermè diebus perflant aquilones, quos prodromos vocant; duobus post exortum diebus iidem aquilones constanter perflant diebus quadraginta, quos etesias appellare so-*

lent: Eis creditur molliri solis vapor, geminatus ardore sideris; Nec ullos ventos magis statos facile reperies; atque hi spirantes, multas morbosas affectiones in corpore humano abstergunt. Quibus utique verbis Etesiarum tempus, ortum, durationem, plagam mundi, qualitates & usum proposuit, quæ proin omnia ex veterum primò monumentis illustrare, dein juxta recentiorum & proprias observationes ad nostra loca & tempora examinare & applicare studebimus.

Perhibentur Etesiæ venti stati, anniversarii, quæ nominis ratio, æstivi, caniculares. *Aristoteles* meteor. l. 2. c. 5: *Etesiæ flant post versiones* (solstitium æstivum) *& canis ortum, & neque tunc, quandò maximè propè fuerit sol, neque quando longè.* Specialiori hinc prædicato audiunt diurni, hæc enim statim sequuntur loc. cit: *Diebus flant, noctibus autem cessant.* Et apud *Theophrastum Eresium* lib. d. vent. *Cum sole occidente desinunt, & noctu non spirant.* Apud *Plinium* Hist. Nat. l. 2. c. 47: *Etesiæ noctu desinunt flare, & à tertiâ diei horâ oriuntur. Noctu auster, interdiu aquilo vehementior. Ille infernus ex imo maris spirat, undè fluctus majores, quàm aquilone, qui summo. Septentriones impari ferè desinunt numero, quæ observatio etiam in multis aliis rerum naturæ partibus valet.* Scitum est, quod ait Seneca in quæst. nat. *etesias ob hoc somnolentos à nautis & delicatos vocari, quod, uti ait Gallio, manè nesciant surgere.*

Sunt etesiæ aquilones, venti septentrionales. In probl. *Arist.* s. 26. n. 2. & apud *Theophrastum* l. c. quæritur: *Cur aquilones, non austri, fiant* ἐτήσιοι, *anniversarii?* (quomodò comparatum sit cum etesiis post solstitium hybernum, cum flatibus chelidoniis, avicularibus, ornithiis, leuconotis, quorum & in Epid. *Hipp.* mentio, viderint alii, vel videbimus alibi.) Addit tamen *Aristoteles: Etesiæ gyrant habitantibus circa occidentem ex aparctiis in thrascias, argestas & Zephyros, incipientes quidem ab ursâ, terminantes autem ad eos, qui longè. His autem, qui ad orientem, gyrant usque ad apelioten*; consul. *Ferr. Imperati* hist. nat. p. 304. *Plinius* autem: *In Hispaniâ & Asiâ ab oriente flatus est eorum, in ponto ab aquilone, reliquis in partibus à meridie.*

Sunt venti sereni, sicci, frigidi; hoc enim & plaga mundi è qua spirant arguit & anni tempus quod recreare debent, illa frigoris est, hoc caloris. *Theophrastus* tamen: *Aquilo & præsertim etesiæ iis, qui ad meridiem habitant & orientem, pluvii sunt: ibi serenus ventus, ubi primùm oritur, contrà pluvius ac nubilus, quò pellit aerem. Galenus* & *Plinius* molliri etesiis

Solis

Solis vaporem, i. e. temperari scribunt, dicuntur apud Senecam illi flatus æstatem frangere, & à mensium ferventissimorum gravitate defendere: Sed & in margine editionis meæ Plinianæ legitur solis vapor mollire etesias; ne sic quidem malè, quoniam aquilo toties per annum nimis quàm rigidus est, quia ipsam apud nos æstatem sæpè distemperat; utinam tum molliretur, cùm vineas nostras radens gelu minatur: de quo infrà.

Talia veteres olim de Græciâ & Italiâ; quæritur, quid de Etesiis recentior ætas? Res utique est experientiæ, de quâ moderni Græci & Itali tenentur perhibere testimonium, aut quos curiositas eò ducit, vel in Ægyptum & Africam. Nos nostra tangunt; an nobis sint tales etesiæ? *Varenius* Geogr. in Germaniâ non spirare scribit, sed ut ingenuus est, optat observationes accuratiores; Italiam sanè & Galliam in eodem numero recenset, in Galliæ tn. parte Aquitania anniversarium esse aliquem ventum meminit se legisse aliquando; (Scaliger exerc. 45. *Etesias in Vasconiâ non sensimus, alibi potius subsolanos.* Et in *Scaligeranis* edit. colon. anno 1695: *prognostica rusticorum in regionibus calidis vix fallunt, hic verò sæpissimè, nam nulla prognostica valent.*) tandem, in canicularibus nostris, pergit Varenius, boream sæpè flare, non est negandum; Cui subjungit *B. Sturmius* in Dissertatione de Aeris mutationibus, mirèque per universum terrarum orbem variantibus tempestatibus, cap. 2. phæn. 15: *Et nos non semel eodem anni tempore in hoc nostro horizonte flatus ejusmodi boreales blandos sensimus:* sed cap. 3. §. 18. ex *Kirchero* refert, eodem tempore sentire regiones cismontanas septentrionalem, transmontanas australem ventum; sermo autem ipsi ibi est, de montibus carpathicis & tauricis.

Nos ante omnia dubitamus, an Etesiæ Græcis fuerint adeò stati, ordinati, & constantes, ac vulgò traditur, idque ex hâc ratione, quia non solùm *Theophrastus Eresius* anomaliæ & inæqualitatis eorum non unius meminit exprefsè, verùm insuper *Hippocrates* plures habet constitutiones æstivas, in quibus Etesiæ desiderabantur; & in aphorismis quotidianarum per annum constitutionum aquiloniarum meminit potius generaliter, quàm restrictiùs ad solam æstatem. Unde secundò thesis nostra pro nostrâ Tubinga hæc est, quam observationum per multos annos habitarum fide suffultam prætendimus: Eurum serenitatis vel causam vel comitem aut indicem, (plebi nostræ ventum inferiorem, quia fluxus Nicri ad Urbem est ab occasu ad ortum, à nigrâ sylva ad humiliora & inferiora Patriæ loca) qui plus minusve deflectit ad Septentrionem, observari utique flantem etiam per dies caniculares, & aeris

calidiorem intemperiem meridianam & pomeridianam ventilare vel aurâ vel flatu, cui frigidula qualitas gratiam tunc conciliat: Hoc autem quadraginta vel triginta illis diebus nec eſſe univerſale, ſi annos plures inter ſe conferas; nec peculiare, ſi anni partes examines, i. e. nec omni, nec ſoli tempori caniculari proprium, ſed commune æſtati, imò reliquo anni, prout ſcil. à causâ quærendâ inferiùs contigerit quocunque tempore excitari flatum ex illâ mundi inter ortum & ſeptentrionem plagâ, quod & intra & extra dies caniculares poteſt & ſolet fieri modo incerto, non æquabili, non ordinato, ſed jam ſæpiùs, aliàs rariùs, durat modò longius, modò breviùs, cum gradu frigoris minore vel majore, ita tamen, ut utique nunquam blandior, nec magis tempeſtivè veniat, quàm cùm æſtate calet maximè. Interim prædicata euri & euroboreæ, quæ videſis apud Phyſicos & Geographos paſſim, quæque per reliquum annum de hoc flatu verificantur, competunt ipſi etiam ſuo modo per æſtatem, & illam æſtatis partem, dum ſol in leone eſt, ubi eteſiarum nomen fert. Validiſſimus hic ventorum eſt ad procurandam Barometro altitudinem, ad promovendum, conſervandum imò relevandum Mercurium in ſuâ ſcalâ ad gradus pro quadrantibus anni altiores; qualis utique in ***Ephemeridibus Tubingenſibus*** à Præſide deſcriptus legitur. Hic flatus hunc ſervat communiùs ordinem, cùm ſerenitatem fovet conſtantiorem: Qui primò fuerat euroboreas, qui ſpirarat fortior & rigidior, qui venerat mage matutinus, qui mercurium elevaverat, is ſequentibus diebus mutatur ſenſim, ut tardior ſurgat ſeriùs, ut lenior ſpiret mitiùs, ut tandem fiat eurus, euronotus, & mercurium usque magis dimittat. Hæc enim eſt dicenda ventorum circulatio, à lævâ ad dextram, ab ortu per meridiem ad occaſum, à ſereno ad nubilum; Niſi noviter properet interveniens euroboreas, & nubes abigat, minari viſas tempeſtates reſolvat; Quod utique hoc anno per Auguſtum fecit egregiè, toties meridianus, tempeſtivus, recreatorius omnium, ſed eo ipſo ſimul longæ ſiccitatis patronus. In ENC. 2. 4. 123. de exceſſivâ anni 1684. ſiccitate *Sommerus*: Toties cœlum pluvias promittere viſum redditum fuiſſe ſudiſſimum, diſpulſas nubes, ſine pluviâ, cùm oriretur ventus frigidus, à phyſicis Circius dictus, ex plagâ quidem inter ſeptentrionem & occaſum. Nec nos negamus, omnia prædicata, omnes proprietates eteſiarum habere interdum, ſed rariùs, hujus quoque plagæ ventum, nam id ipſum obſervavimus, & olim ejus mentionem fecimus in *ENC.* 3. 8. 86. occaſione ſerenitatis cum Eclipſi Solari ſub finem prioris Seculi.

Ab hiſtoriâ ad ætiologiam: Quandoquidem *Theophraſtus* à ſolis motu ultrò citròque commeantem aerem, flatus & in ſpecie eteſias deducit, quapropter

propter ipsi adde *Plinium*, qui l. c: *A lævo latere in dextrum* (ut sol) *ambiunt venti*, pro circulatione prius annotatâ. Materia passim traditur nix & glacies septentrionalium, quam non nisi sol propior æstivus, de die, non nocte liquefaciat, undè varii spirent halitus & flatus, tam pro liquefactæ materiæ diversâ quantitate, quàm locorum differentiis in viciniâ, distantia, & situ plus minus directo: Apud Cretenses, qui prætenderant, nivosiores esse hyemes, quàm fuerant olim, & esse plures etesias, necesse est, scripsit iterum *Theophrastus*. An ergò pro fonte etesiarum montes ipsius insulæ? an vicini, non remotissimi, quos pro boreæ spiraculo sub ipsâ ursâ sibi concepit *Hippocrates*? An Pyrænei pro Hispanis, Apenninus pro Italis, Carpathii montes pro Græcorum etesiis, ut voluit *Kircherus*? Huc modò talia non quadrant, ubi etesias non habemus ab alpibus ex meridie, sed ab inferiore, meliore, Ducatûs parte; aquilo nobis jam aquilo est, i. e. frigidus, siccus, antequàm alpes transierit, & audiat *la tramontana*, quam horrent Itali.

Famosa est pro conditione hujus temporis stella fixa, canis majoris, cujus vel eâ de causâ hîc facienda mentio, quia passim ortus ejus & quarundam porrò fixarum occurrit in laudatiss. libbr. epidem. *Hippocratis*. Hunc in compendio *Galenus* exhibet in comm. ad aph. 14. l. 3: *Ortus plejadum principium est æstatis: post quem canis ortus oporam appellatam inchoat, quam etiam secundam partem æstatis vocant. Post hanc arcturus oriens, initium facit autumno. Deinde occasus plejadum hyemis principium adducit. Et inde, quod hyemem sequitur æquinoctium, veris exortum.* Mutationes aëris & morborum sub hæc tempora magni utique habuit *Hippocrates* & *Galenus*, nam passim inculcant. *Joh. Kepplerus* in Epit. Astronom. Copernic. l. 3. ubi de ortu poetico, de Sirio ita: *Est stellarum maxima, est ab Ægyptiis creberrimè observata, prognostici causâ, (à gente scil. cui pro Deo colebatur, à cujus exortu omnes spes suas suspendebant) Erat ortus ejus insignitus Etesiarum flatu in Græciâ & Ægypto, re celebratissimâ apud veteres historicos. In summâ, quidquid naturaliter evenit illâ parte anni, ob æstum adultum, jamque discessu solis marcescentem, id huic sideri fuit ascriptum; ut, quòd gravescit æstas, fervent maria, morbo carbunculari infestantur uvæ, vina mutantur, canes in rabiem aguntur, morbi ingruunt, cura morborum difficilis evadit. Denique illa pars anni totis jam bis mille annis cognominati sunt dies caniculares.* Sed pergit: *Veterum opinionem*, sidus esse efficax, & generare magnam auræ commotionem, siderum exortu vel occasu vehementiores tempestates effici, aut saltem significari, *refutat nostra ætas*, quandoquidem sidera sedibus suis in Zodiaco pristinis excessere,

tem-

tempestates verò cum sole redeunt; retinet quælibet pars anni suam naturam, suumque ingenium, stellis fixis magis atque magis in dies sequentes migrantibus. Tandem postquàm operosius illustrasset & emendasset obscurè dicta veterum de cane, & calculo ducto demonstrasset, quantum intersit inter ortum tempore Hippocratis in Græciâ, & tempore suo in Germaniâ, quo cum Zodiaci gradu fuerit utrinque ortus heliacus, i. e. matutina sirii ex radiis solis emersio, tandem, inquam, concludit: *Jam penes naturæ consultos est, utri vim canicularium tribuere velint, solis altitudini, an sideri canis?*

Verum enim verò solis & fixarum cuivis loco quovis anno ortus idem est, sed modus aeris non idem. *Fr. Vallesius* in comm. ad l. 2. epid. ita: *Calidiorem aut frigidiorem, humidiorem aut sicciorem annum anno facit, non accessus aut recessus solis, hic enim æqualis semper est, sed pluviæ multæ aut paucæ, & ventorum species præcipuè. Ut quidem hæc sint, aut non sint, sintve plus aut minus, consentaneum est, varios astrorum aspectus facere, quorum secundum singulos annos mira est differentia, cùm hæc inferiora à supernis illis lationibus gubernentur. Nam si omnia haberent eodem modo in superioribus illis corporibus, cur non eodem modo etiam hîc haberent, aut fierent. Cæterum hæc ipsa afferunt hanc aut illam temperiem, pluvias aut flatus afferendo, aut contraria.* Ascendit etiam ad superiora *Helmontius*, & in cœlo quærit, quod ventorum valvas pandat vel claudat, valvarum enim claviger est stellarum motus: Ventum ergò dicit aerem fluentem, motum per blas stellarum, quod complacuit Æterno collocare in stellis, tanquam vim motivam enormonticam, mandato oris nostri non absimilem, quæ strata & fundos aeris diversimodè movet, & qualitates primas causat hîc infrà ratione itineris per loca & secundum aspectus, non secus ac animi motus in hominibus frigus & calorem concitant.

Sturmius mutationes aeris immediatè à ventis deducit, ventorum fontes in terris statuit, determinationem halituum excitatorum quærit in angustiis montium & nubium, particulares effectus in conditionibus singularum regionum in se & ad vicinas, (eurum e. gr. siccum à longo terrarum versus ortum tractu) variabilium in specie apud nos in zonâ temperatâ tempestatum causas fundat in dispositione terrarum & marium, hîc multò quàm in torridâ inæquabiliore & irregulariore; Et in his subsistit, in his scil. inferioribus, quæ universalem solis actionem ita determinant, excludit autem Planetas ab istâ suâ meteorologiâ. Inter argumenta exclusoria virtutis planetariæ quamplurima, duo sunt, à ventis statis desumpta, quæ huc redeunt: *Esse vices anniversarias statas ventorum ac tempestatum sub torridâ zonâ, esse con-*

stantiæ

ſtantiæ illius & æqualitatis velut umbram quandam in eteſiis & ornithiis, à ſolutis montium nivibus, cœleſtium interim conſtellationibus & aſpectibus nequicquam variantibus, nec ordinem illum utrinque intervertere valentibus: Græcorum eteſias quotannis iisdem menſibus ſpiraſſe, & apud nos quoque æſtate mediâ lenes quosdam à boreâ flatus ſentiri, quicunque interim vel planetarum ſingulorum poſitus vel mutuus eorum aſpectus in cœlo fuerit &c. Atat, ſuam, quæ ibi periclitari videtur, cauſam agant Aſtrologi, nos ſimpliciter ea tangimus, quæ noſtrum thema tangunt: Primò, argumentum à Zonâ torridâ nimis è longinquo petitum eſt, quàm ut pro ſufficienter expedito haberi poſſit; ſecundò eteſias ita conſtantes Græcis prius dubios reddidimus: tertiò eteſias per æſtatem ſe habere pariter, quicunque ſint aſpectus, non experimur, ſed certiùs euroboream promittimus ſub aſpectu Saturni cum Sole, Mercurio, quàm ſub quocunque alio; quartò quid annos diſtinguat non generaliter, ſed aliquanto ſpecialiùs per illam hypotheſin optarem determinari. Huc ergò pilas æolias, quandoquidem mechaniſmus follium minus videtur congruere, huc antra ſive grottas refer, quæ frigus ſpirant; Circuletur etiam ſi placet terra, ſuas partes ſuo ſoli diverſimodè exponat, ſuumque coabripiat aerem; quæratur æquilibrium inter aerem calore panſum & frigore denſum; Benè omnia, & ſi quid porrò ad originem ventorum videatur facere; Interim veritas, ubi Nicodemum de ignorantiâ in ſpiritualibus convincit, ne naturæ quidem motus nobis ſatis cognitos inculcat: *Spiritus ubi vult ſpirat, & vocem ejus audis, ſed neſcis, undè veniat, aut quò vadat.*

Supereſt, ut Eteſiis quoque modum aſſignemus virtutis in Barometrum; Ponunt autem diverſi diverſa motuum mercurialium fundamenta: Aeris incumbentis columnam breviorem vel altiorem factam ſibi concipit, qui alium gradum barometri in imo quàm ſummo montis obſervat: Aerem condenſatum vult gravius premere, qui mercurium in vaſe clauſo ab intruſo aere ſurſum pelli vidit: Aerem expanſum pariter urgere mercurium ſurſum monet, qui novit hoc à calore pati barometrum in vaſe itidem clauſo: (viderit autem uterque, ubi locum hoc modo clauſum, qui aerem ita coerceat, in oceano libero inveniat.) Qui denique menſtruum impraegnatum heterogeneis gravius, præcipitatis ipſis levius meminit, aerem quoque effluviorum acceſſu graviorem, exoneratione eorundem alleviari prætendit. Si cui tales mechaniſmi diſpliceant, & videatur opus ſpiritu vel motore vitali, (ut ſunt diverſi hominum guſtus, de quibus, volunt, non eſſe diſputandum) conſulat *Henr. Morum* (& Epiſt. *Sturmii* ad Morum) in Enchir. Met. & in notis ad *difficiles nugas*, qualiter quidem obſerv. circ. Experim. Torricell. ſive diſſertationem

hydrostaticam *M. Hale*, Angliæ Justitiarius dicitur inscripsisse; sed quem titulum jure carpit & corrigit *Morus*, & cui *Wallisius* respondit pro aeris pondere, ut colligimus ex *Act. Lips.* ann. 1696.

Temperant æstatis fervorem Etesiæ, & multas morbosas affectiones in corpore humano abstergunt: Hoc ultimum est, quod usum concernit in *Galeni* verbis, quæ pro fundamento suprà posuimus, scil. beneficia illa, quæ redundant in aerem, & per aerem in hominem; Qualia ut captarent *Cycladum* incolæ, i. e. ut etesias elicerent, atque sic suavi frigore squalorem & sterilitatem ab agris removerent, certis ritibus ac hostiis id curasse dicuntur: Sed qualiter & *Theophrastus* de Cretensibus scribit, Etesias ipsis quondam planè defecisse, & ab Aristæo sacrificante fuisse revocatos, ut fabulantur. Suppetunt autem passim testimonia de salubritate Euroboreæ; Hoc *Plinii* est: *Ventorum frigidissimi, qui à septentrione spirant; Ii & reliquos compescunt, & nubes abigunt. Saluberrimus omnium aquilo, quia siccus & frigidior.* Illud *Corn. Celsi* ex lib. 2. c. 1. *Frigus prodest juvenibus, & omnibus plenis, erectiorque mens est, & melius concoquitur, ubi frigus quidem est, sed cavetur. Saluberrimi sunt sereni dies, meliores pluvii quàm tantùm nebulosi aut nubili, optimique hyeme, qui omni vento vacant, æstate quibus favonii perflant. Si genus aliud ventorum est, salubriores septentrionales, quàm subsolani vel austri sunt. Sic tamen, ut hæc interdum regionum sorte mutentur. Aquilo sanum corpus spissat, & mobilius atque expeditius reddit.* Habuit hoc ex *Coo*, qui in aph. 17. s. 3. ita: *Quotidianæ constitutiones aquiloniæ cogunt corpora, & firma, agilia, beneque colorata, ac auditu valentiora reddunt, &c.* Sic aer & venti conservant corpus humanum, & sunt de censu rerum dictarum non-naturalium; sed hæ vicissim nos lædunt, ubi vel ipsæ recesserint à constitutione suâ, vel fuerint nostri in earum usu commissi errores. Qualiter æstas se habet, modò calidâ nimis & siccâ intemperie omnia torrens, aliàs non satis excalefaciens & excoquens, nisi medium teneat: Taliter etesias quoque considerabimus, quà peccant vel in defectu vel in excessu, & utroque modo morbosos effectus per pathologiam protendunt.

Aquiloni *Cous* opponit Austrum: Defectu igitur Etesiarum vel silet aer, nec movetur, ad analogiam aquæ stagnantis deterior fluente, vel dominium obtinet auster, calidus & humidus, sub quo facilis corruptibilium putredo. Hujus autem venti, & harum qualitatum prædicata prioribus sunt contraria: *Plinio* iterum *æstuosus auster, humidus, præsertim Italiæ, noxius, quia fortè humidus. Minus esurire spirante austro creduntur animantes*; Uti minor

nor est appetitus æstate, difficilior concoctio, juxta aph. 15.18. s. 1. & comm. *Galeni*, ubi consilium: *Studendum, ut frequenter pauca exhibeamus. Celsus* item: *Auster totum corpus efficit hebes, humidum, languidum.* Etiam hoc ex *Coo*, qui cit. aph. & 5. s. 3: *Austrinæ constitutiones corpora exsolvunt & humectant, auditum hebetant, caput gravant, vertiginem oculis, tarditatem corporibus adferunt, alvum humectant, pigros & languidos reddunt.* Iterum *Celsus*: *Nimius calor corpus effœminat, nervos emollit, stomachum solvit, concoctionem probibet, somnum aufert, sudorem digerit, obnoxium morbis pestilentibus corpus efficit.* Et hæc ex *Coo*, qui omnia habet, aph. 16. s. 5, & insuper *animi torporem, hæmorrhagiam, deliquia.* Sunt quidem & æstatis beneficia, eaque amplissima, quis enim frumentum speret & vinum bonum hoc frigido climate, nisi calore solis benè excoctum, (messem utique siccâ hâc æstate habuimus optimam) pariter humano corpori tempestivus debetur calor: *Frigidioribus regionibus salubrior æstas esse consuevit, calidioribus hyems, Wedelius* aph. aph. 17. 3. *Æstate & ad aliquam autumni partem melius degunt & valent senes Hipp.* aph. 18. s. 3. Et quæ de noxâ calidi ex aph. 16. s. 5. fuerunt recensita priùs, intelligenda sunt de frequentiore ipsius usu; laudes enim calidi leguntur aph. sequente 22. Sunt tamen & æstati morbi proprii, congrui, qui aliis interdum anni temporibus etiam fiunt, sed æstate magis tum fiunt tum exacerbantur; Sc. aph. 21. s. 3. *Nonnulli veris morborum, & febres continuæ & ardentes, & tertianæ plurimæ, & vomitiones, alvi profluvia, ophthalmiæ, aurium dolores, oris ulcerationes, genitalium putredines, & sudationes*, sive, ut *Celsus, quidquid sudore hominem resolvit.* Proin uti frigus vel humidum est vel siccum, diversæ originis, pro illo quippe boreas deflectit ad occasum, pro hoc ad ortum, & diversimodè nos afficiens, sic & æstatis calor vel jungitur humiditati vel siccitati ad diversos in terram & hominem effectus, sub euronoto vel libonoto: *Ex constitutionibus* autem *anni in universum siccitates assiduis imbribus sunt salubriores, & minus mortiferæ. Assiduis imbribus morbi ferè fiunt, febres longæ, fluxiones alvi, putredines, epilepsiæ, apoplexiæ, anginæ: Siccitatibus autem morbi tabifici, ophthalmiæ, articulorum dolores, urinæ & intestinorum difficultates*, aph. 15. 16. s. 3. Siccitatem itaque non corrigunt Etesiæ, potius humida siccant, ventilant tamen aerem & plus minus refrigerant ipsum quoq; calido-siccum, eum stringunt, in elatere suo firmant & intendunt. Cremat ignis fortius sub flatu & frigore boreæ, quàm austri *Helmontio.*

Quale remedium lipothymiæ est, quam angustia fortè calido-humidi

balnei induxit, in conſperſione cum frigidâ, aceto factâ, in ſolo liberioris aeris appulſu; Talis eſt recreatio æſtiva languenti homini affl.nte aurâ frigidulâ, quæ reſpirationem procurat liberiorem, ſpiritus reficit, habitum corporis confirmat, diſſipationem nimiam coercet. Modus enim agendi quo lædit æſtus ex citatis *Celſi* & *Galeni* locis huc redit: Incipiunt corpora laxari & rara fieri verno tempore, relaxantur autem usque magis æſtate & meridianis caloribus: Calor noſter in ſanguine ſuo & ſpiritu æſtate ad externum ſibi affinem quaſi protenditur, (ſic interiora relinquit infirma) ubi diſſolvitur & diſſipatur, per ſudorem & inſenſibilem tranſpirationem utilis cum inutili materiâ nimium difflatur. Conſumto hinc neceſſario nobis humido ſiccari incipiunt & tantum non exareſcere fontes noſtri, ſaliva fit pauca, tenax, ſiticuloſa moleſtiſſimè, occaſio frequentis illius cauſæ morbificæ, & famoſæ in triſtibus effectibus, hauſtûs ſcil. intempeſtivi; parum tunc mingitur, minus quàm hyeme; & alvus ſicca tardat, utrinque ſeri defectu, ſc. extrorſum verſi & ibi conſumti: Niſi vel humidus calor relaxet, vel bilis acuta in choleram fortè efferveſcat, aut præcipitata alvi fluxum cieat, vel fructus horæi uberem fermentanti corruptioni materiam præbeant, vel ſtomachus languens cruditates ingeneret & calida cauſa frigidos effectus producat. (An ergò æſtivo tempore calidis cibis ac generoſis vinis utendum ſit, ſi forte quæras, reſponſum habes apud *Heurnium* ad aph. 15. ſ. 1.) Conjunxit talia per æſtatem pro febribus & dyſenteriis *Sommerus* in *ENC.* loc. cit. ſc. appetitum ad cibos maximè calidos t. t. dejectum, ad potus frigidos affatim ingerendos excitatum, vigorem coctionis fractum, crudorum humorum farraginem, potus & fructus horæos impuros, facilè putreſcentes, cum aeris intemperie & inquinatione, &c. Qualia ſcil. æſtas infert vel per ſe vel per accidens, & qualium ubi de eteſiis ſermo eſt habenda ratio tanquam conjunctorum & ſæpius concurrentium; Quorum tamen omnium determinatio eſt à variâ ex- & recipientium conditione, pro diverſitate temperamentorum, ætatum, prout ſani vel cauſarii, urbani vel ruſtici, aſſueti ſunt vel non paſſionibus aeris, in quos ipſæ cadunt.

Qui diaphoreſeos ſpecialiorem habuit curam *Sanctorius* in medic. ſtatic. ipſam in aph. 78. ſ. 1. & aph. 27. ſ. 2. ad moleſtiam quoque paſſionis æſtuoſæ ſub defectu eteſiarum applicat: *Quibus aliquid perſpirabilis, in vehementiſſimis æſtivis caloribus exhalare prohibetur, calor eſt moleſtus: quibus verò perſpiratio omni ex parte eſt libera, calor non moleſtus. Æſtate calore vexamur non primò & per ſe propter aeris caliditatem, quælibet enim corporis pars eſt aere æſtivo calidior, ſed quia in aere æſtivo non eſt tanta frigiditas, ut naturalis calor ſufficienter concentretur, quo ſit,*

ſit, ut ita diffuſus, minus poſſit perſpirabile ſuâ naturâ calidum inſenſibiliter excernere: quod retentum redditur acre, & eſt cauſa, ut magno vexemur calore. Et ſequentes theſes fuerunt *Corn. Bontekoe*, ut doceret, calorem in febribus eſſe expellendum calidis: Calor in ſano vigente circulatione major, ſed minus ſenſibilis, minor in ſanguine coagulato & tardius moto, verùm jam ſenſibilis, moleſtus; In ſano liber exitus, per tranſpirationem in auras velociſſimè evaneſcit calor, non diu in parte hæret, ſed celeriter & liberè tranſit; Quæ in febribus omnia contrario modo ſe habeant. Hoc quidem experientiæ eſt, calorem dum ſiccus eſt in paroxyſmo eſſe graviorem, ubi madere incipit, reddi tolerabiliorem.

Inter effectus ſpeciales canicularis æſtûs per eteſias molliendi non prætermitti debuit brutorum rabies, tanquam è præcipuis, & eò gravior, quò triſtioris conſequentiæ ad hominem, cui virus indè illatum novam brutinam ſuperinducit naturam, ægrè delebilem, quæque adeò ipſum diriter excruciat, antequàm violenter deſtruat. Sic autem non modò *Plinius*: *Canes toto eo ſpatio* (ſcil. ab exortu caniculæ) *maximè in rabiem agi, non eſt dubium*, ſed & *Georg. Baglivus* de tarantulâ: *Nec cuilibet regioni, nec quovis anni tempore venenifera eſt tarantula, ſed Apuliæ duntaxat, atque æſtivo tempore præſertim urente caniculâ;* cum quo etiam tempore olim demorſi recrudeſcentiam veneni perſentiunt. Quoniam plura apud Hunc concurrunt phænomena regionis fervidæ, cujus incolæ dicuntur aerem quaſi ab ardenti clibano efflantem ſpirare, juvabit ergò ipſa paucis tangere; legi autem meretur integer libellus. Ex unâ parte ponitur fructuum ubertas, regionis amœnitas, piſcium & carnium affluentia, aeris ſalubritas, citantur venti orientales & ſeptentrionales, videtur ibi favonius habere eteſiarum vices, quippe qui ſpiret paulo ante vel poſt meridiem ab adriatico, & demulcere aliquantum ardentis Jovis calores: Ex adverſo leguntur familiares ibi febres ardentiſſimæ, morbi inflammatorii, frequens copia canum rabidorum, major ſcorpionum virulentia, major etiam numerus melancholicorum & maniacorum, quàm per reliquam Italiam. Notior eſt horum venenorum hiſtoria, quàm clara cauſa: Aduſtos humores, ſummè exaltatos ſpiritus quis non accuſanti *Baglivo* conceſſerit? *Mart. Liſterus* ad ſalivam canis, animalis non ſudantis, ſepticam imprimis attendit tr. d. hydrophob. ubi & communis effectus qualitatum contrariarum notabilis, ſiquidem canes non ſolùm maximo æſtu, ſed etiam per maxima frigora in rabiem aguntur. Non excludet violentia hæc, quàm patiuntur ab extra, ſtimulum alium, qui intus ipſos non ſinit quieſcere,

 ſed

ſed jugiter inquietat, donec favente anni intemperie in furorem agantur, ſcil. vermes ſubeſſe canum rabiei obſervantur. Pertingit autem æſtivus ille fervor per ipſas aquas ad piſces quosdam, eosque fugat; non ſolùm enim aurata ſe tunc ſubducit in latibula, ſed etiam lucius in fluviorum arenâ, in limo ſtagnorum abſconditur, ſubterfugiens aquas tepeſcentes, latitans contra iſta cavmata, quippe lupus, ferox, carnivorus, calidior aliis, quo ipſo probatur à *Joh. Anton. van der Linden* eſſe aſinus *Athenæi* in Deipnoſ. & *Æliani* d. animal. qui aſinum & aſellum latitare ſolum dicunt calidiſſimis ſub cane diebus, cùm cæteri piſces frigidiſſimis ſe abſcondant; hæc autem nota cum reliquis quadrat in lucium, non in cabeljavum, Select. Med. Diſſ. 11: ubi multa de cane ex *Petavio*, & pro ſole ac ſolo contra ſtellas ad anni viciſſitudines ex *Salmaſio*, de quibus nos ſuprà ex *Kepplero* & *Sturmio*.

Defectum tandem Eteſiarum in morbis epidemiis non prætermiſit *Hippocrates*, adeò quidem diligens obſervator, ut generale *An. Foeſii* commentatoris pronunciatum hoc ſit: *Suſpectam ſemper habet æſtatem Hippocrates, in quâ eteſiæ pauci, nulli, aut divulſi, disjuncti, interrupti, diſperſi, non continenter ſpirant.* Equidem *lib. d. aer. aq.* hyemis aquiloniæ, veris auſtrini vitia corrigi, morbos æſtate metuendos abſtergi poſſe monet, ſiquidem ſub caniculæ exortum aqua & hyberna tempeſtas (utique proportionata anno, non exceſſiva) ſupervenerit, & eteſiæ ſpiraverint, tunc quietis ſpem fore & autumnum ſalubrem &c. In *libris autem epidemiorum* tres occurrunt conſtitutiones, quæ inter alia ob defectum eteſiarum malè audiunt; Una ſtatim eſt in limine *libri primi*, altera *libri ſecundi ſectione tertiâ*, tandem præcipuè infamis *libri tertii ſectione tertiâ:* Cùm annus auſtrinus, calidus, humidus, nubiloſus & caliginoſus eſſet, (ubi ex non factâ determinatione loci, quæ Hippocrati aliàs uſitata eſt, univerſale quid arguunt interpretes, quaſi ad peſtilentes omnes conſtitutiones magnum haberet inſtar.) Tunc eteſiæ iterum pauci, disjunctim ſpiravére, & mobi fuerunt ex putredine magno ibi numero legendi. Unde theſin hanc Hippocraticam generalem eruit *Welſchius* cur. 2. Dec. 3: *Non minus cognoſci morbos ex temporibus, aerisque conſtitutionibus, quàm ex morbis anni tempora & ventos & ſiccitates & humiditates.* Sed ut ibidem legere eſt contradictum fuit huic theſi à pluribus: *Galenus* eam conceſſit particularem, in comm. ad aph. 11. ſect. 3. ſive dubitavit, num ſcripſerit Hippocrates inſtructus ſufficienti obſervationum numero, cùm verò theſin faceret univerſalem, & vellet neceſſariam, Ipſum non obſervationem ſed rei naturam fuiſſe ſecutum prætendit. *Bern. Ramazzinus in app. ENC. 2.* 9. & 10. curioſè deſcripſerat epidemiam mutinenſem duplicem

plicem, tertianas scil. diversas, priorem ruralem cum anno humido lutulento, alteram urbanam cum sequente sicco & pulverulento, & has phænomenis atque methodo medendi distinctas, sic thesin illam confirmâsse visus: At *in app. E.N.C. 3. 4.* alias exhibet cogitationes posteriores de morbis epidemiis per subsequens triennium, hâc maximè in adversum tractus observatione, quòd una & eadem fuerit epidemia petechialis febris, cùm tamen esset valdè dissimilis constitutio annorum illorum trium à se invicem. De nostris epidemiis si quid dicendum, notorium omninò est, olim petechias, martis utique & annorum injuriis primùm fundatas, postmodùm ad quinquennium urbi inhærentes, ita ut modò quiescerent post editam stragem, modò resurgerent, fuisse extensas per tot annos diversarum prorsus in aere constitutionum; fuisse interdum sub talibus, quas culpare in præsens non licebat; siluisse tunc interdum, & posteà, sub tam perverso aere, quo jure metuisses malignas, non tamen insecutas. Interim verum fuit illud *Ol. Borrichii* in Act. Hafn. V. 4: *Malignitas febrium hyberno gelu non mitigatur*; Item illud *Rhumelii: Pestis brumali frigore cessat, encephalonosos* (febris castrensis, maligna, petechialis) *viget.* Atat novæ sunt petechiæ, variolæ; *Hippocrates* eas suo tempore non novit, vel non pro dignitate descripsit. Nostræ autem tertianæ, quæ jam in tertium annum, post breves quasi in hybernis moras, corripiunt plurimos nostrorum, non obstantibus hactenus aeris mutationibus suum motum continuant; fuerunt tam sub gelu Maji & Junii, quod vinearum frondes adussit, quàm sub Julii & Augusti æstu, qui pascua exussit. Aliàs rectè se habet, quòd pro morbis anni partium habetur ratio non unius, sed aliquot earum se excipientium, quarum una priorem vel intendit vel corrigit, cujus rei leguntur specimina in aphorismis & libris epidemiorum; Et morbi olim congrui partibus anni, sunt adhuc tales, utut non æquè omni anno. Sc. annus fructificat, & morbificat, i. e. præter semen & agrum tota anni constitutio concurrit ad sperandos vel metuendos utrinque fructus. Hîc ergò qui quatuor qualitatibus quatuor humores nostros, non malè, si congruè explicentur, accommodant, pro morbis æstivis accusant bilem, (acidum volatile sulphureum) nunc genitam, exaltatam; Qui hos insufficientiæ arguunt, ad occultius quid ex latentibus aeris qualitatibus se conferunt, ad venenum, peregrinum ætherem: Apud priores causa procatarctica non æquè admittitur, nisi ubi offendit proegumenen, posteriores habent causam quæ promiscuè irruat in obvios. *Ramazzinus* quidem post plures instantias redit tamen ad austrum, hunc diætæ vitiis complutiumque errorum syndrome jungit, tanquam famosum etiam apud Mutinenses, sive calidus humidus, sive virulentis effluviis

viis inquinatus ſit, qui tam vitalibus muniis minus idoneus, quàm ſuſtinendo barometro impar obſervatur, indigus omninò quem ventilent eteſiæ. Quid ſi verò peſtis alicubi ab auſtro virulento orta deducatur hinc ad alios non infecto aere, ſed per contactum, aut ſi mavis per terrorem? Interim ab auſtro peſtilentiam metuerunt veteres, e. g. *Celſus*, ſed expreſsè non omnem. Id mireris, cùm *Hippocrates* aeri aquas, loca, ſtellas, & plures circumſtantias addiderit pro deducendis morbis, cur non ut *Thucydides* in ſuâ hiſtoriâ addiderit bellum & belli injurias, hæc enim multum valere obſervantur; & ſunt, qui cieri utrumque à communi causâ velint. Denique huc ſpectat Divinum illud Hippocratis, quod ſi ullibi in epidemiorum certè ortu, duratione & occaſu ſe exſerit, & demonſtrat tam ſub correptione & abreptione mortalium, quàm evaſione fataliter.

Non autem defectu ſolùm peccant Eteſiæ, cùm non mittuntur, ſed & cùm non admittuntur; Sicubi fortè talis loci ſitus fuerit, qui propter obſtacula montium, aliave, appulſum ventorum ex plagâ ſeptentrionali & orientali intercipiat, & ibi habitantes beneficio ipſorum plus minus defraudet. *Hippocrates* cit. libr. d. aer. civitatum ad mundi plagas reſpectum quadruplicem ſigillatim proſequitur; Laudat inprimis expoſitas ſoli orienti, ventis inter æſtivum ſolis ortum & hybernum, tanquam quæ ſint aeris temperatioris, aquarum ſalubrium, morborum pauciorum, ſimiles veri in ſuâ temperie & morbis, ubi fœminæ fœcundæ, homines coloratiores, vividiores, claræ vocis, ad iram ac prudentiam melius comparati. Similes laudes citantur paſſim ex politicâ *Ariſtotelis*, & architecturâ *Vitruvii*, quos videſis; addatur apud *Helmontium* mons Domini. Quæ verò ventis expoſita eſt calidis, qui perflant inter brumalem Solem orientem & occidentem, tecta autem eſt à ſeptentrionalibus, tali morbos auſtrinæ conſtitutioni prius adſcriptos aſſignat. Subeſt autem ille loci cujuscunque ſitus conditioni generali totius provinciæ, prout ipſe quidem *Cous* Europam ab Aſiâ, utramque ſeptentrionalem à meridionali ſolicitè diſtinguit, tribuens ſuum cuique in moribus & morbis. Hæ circumſtantiæ limitant mutationem aeris ægris injunctam, dimiſſionem ipſorum in aerem ruſticanum, quod ſolenne legimus *Mortono*, *Baglivo*, aliisque.

Poteſt huc referri quæſtio, inter nos paſſim in diſcurſu familiari agitata: Cur tertiana epidemia urbis partem, quæ ad Nicrum, citius invaſerit, gravius exercuerit, pertinacius ipſi inhæſerit? Humilior illa pars urbis eſt, cui obſtant ædes altiores, clivo montis impoſitæ, quò minus liber appellat aquilo; Exponitur ſoli meridiano, qui gravior ipſis incubat, cum aliis incommodis conditioni ipſarum propriis: Obvertitur auſtro illi, qui hactenus malè audiit,

ſed

ſed, qui juxta *Celſum* nobis deberet eſſe multo minus gravis, minus noxius, quia non à mari immediatè, verùm à mediterraneis regionibus veniens ſalubrior, quem non excipimus, ut Itali per mare, niſi per intermedias alpes & noſtras & rhæticas prius defæcatum & alteratum: Cui adde vallem, in quam liber inde proſpectus, perflati commodè ab euronoto & Zephyro, coextendi cum tractu illarum ædium ad fluvium, ubi non ſtagnant aquæ, (qualibus ſiccatis vicinia prius communiter febricitans jam dicitur vivere liberior alibi) ſed ubi decurſum Nicri communiter comitatur fluxus aeris. Tranſire tamen, exſpatiari ad aquas, uti frequentare templum, ſuſpectum eſt noſtris, metuentibus illam tertianam nimis quàm facilem ad recidivas. Nec alio potu vel cibo novimus uſos, qui ibi habitant, quo febris induci potuerit; prout quidem apud Belgas poſt eſum de cabeljavo, piſce pingui, & putredini opportuno, febris quandoque cur exſurgat, ſolicitus inquirit *van der Linden* l. c. Cæterùm fuerunt ſub principium in vicinis ibi paſcuis ſtativa militum, (per paucos tamen dies) & ipſorum ægros excepit vicinus ad meridiem pagus, miſerè indè mulctatus; nec hoc ergò erat prætermittendum, quia febrium inde ſtativa deduxerunt alii, tanquam contagioſæ malignitatis refractæ gradum infimum, quæ abhinc reliquæ urbi etiam nullatenus pepercit, interim epidemiorum more ſparſim quosdam vel præteriit, vel tenuit lenius, vel dimiſit à relapſu immunes. En! quanta per omnem naturæ obſcuritatem ſit rationum difficultas.

Hiſtoriola, quæ per multa veterũ Scripta vagatur, variis traditionibus mutata, hîc prætermitti non potuit, quia medicinam tangit, & eteſiarum beneficia; ***Diogenes Laertius*** eam recenſet de ***Empedocle, multis modis***, ſcribens, ***eum virum admirationi habitum, Timæus autor eſt. Namq; eteſiis aliquando vehementer flantibus, adeò ut fruges corrumperent, excoriari aſinos juſſit, factisq; utribus eos collibus & montiũ verticibus admoveri ad comprehendendos flatus; ceſſantibusque ventis, ab eventu rei*** κωλυσανέμαν ***vocatum eſſe.*** Ridiculè ſatis, quoniam aliter & veroſimilius *Plutarchus* rem eandem narrat: ***Empedocles Phyſicus, cùm animadvertiſſet gravem quendam & peſtiferum auſtrum per montis ſciſſuram in campos mitti, obſtructâ eâ, peſtem à loco avertiſſe viſus eſt: Regionem ſterilitate & peſtilentiâ, obſtructis montis faucibus, per quas auſter in campos incidebat, liberavit.*** Ita inſigni dexteritate criticâ *Menagius Laertii* ſtupidum errorem, pro διασφάγας ὄρους, legentis διασφάξας ὄνους, correxit. Unde omninò etiam corrigendus *Heurnius*, qui in comm. ad aph. 5. ſ. 3. *Acroni* tribuit liberatam à peſte Siciliam, & quidem per bubula coria ventis coercitis; Item *Schraderus*, qui in comm. ad eundem aph. *Hippocrati* liberatam à peſte Græciam, cùm præ-

cluſo

cluso aditu austri spiritibus, aquilonem immitteret: In notis enim *Menagii* ex *Plutarcho* uterque & *Acron* & *Hippocrates* non obtentis austro coriis, vel ventorum ope, sed accensis crebris ignibus id præstitisse legitur; Quod tamen passim frustrà factum testantur posteri.

Dictum autem fuit suprà, Etesias peccare non modò defectu, sed etiam excessu, & sic induere rationem causæ morbificæ: Nam non solùm in *epidemiorum libro primo sectione secundâ* in thaso, cùm annus fuisset totus humidus, frigidus & aquilonius, tunc etesiæ dicuntur continenter spiravisse, neque admodùm ferventem sed moderatam fuisse æstatem; adscribuntur autem huic æstati & autumno lienteriæ, dysenteriæ, diarrhœæ, stranguriæ, vomitiones, tabes, febres continuæ, paucis ardentes, plures intermittentes; sed etiam *libr. d. aer. &c.* apud eos, qui septentrioni expositi habitant, morbi passim vagantur laterales, & acuti, alvi duræ existunt, pleraque vasa ipsis intrò rumpuntur, &c. ob corporis intentionem & ventris duritiem; neque enim posse invalescere ejusmodi morbos, ubi alvi liquidæ fuerint, ut sub calido & humido austro. Item *aphor.* 5. *s.* 3: *Ab aquilone tusses, faucium asperitates, alvi duræ, urinæ difficultates, horrores, laterum & pectoris dolores fiunt.* Et quibus frigidum inimicum sit, traditur aphorismo non uno, scil. 17. 18. 20. s. 5. & apud *Celsum* l. 1. c. 12. seni, tenui, vulneri, & pluribus indè partibus maximè exanguibus & nervosis. *Wedelius* tamen in aph. aph. 17. 3: *Ab aquilone producti effectus cum austro comparati omnes minus graves sunt.*

Nec in ipsâ meteorologiâ omni culpâ vacat plaga mundi septentrionem inter & ortum, quin calamitatem inferat non unam: Grandinosus sanè per æstatem interdum fit euroboreas, videsis citat. *ephem. Tubing.* & *ENC.* 3. 5. 275; Pruinosus etiam est, juxta Diss. *Præsidis* d. gelicidio, cujus ipsum meminimus edidisse nuper Specimen die duodecimo Junii, adeò prope solstitium æstivum. Sic ille flatus in se & ad hominem ex methodicorum sectâ est strictus & stringens, oppositus laxitati austrinæ, æstivæ tendentiæ extrorsum, quamdiu medium tenet beneficus; rigidior autem inclinat ad coagulandum, lacessendum, illud in ordine ad humores, hoc in ordine ad fibras nerveas. Frigus ab autumno in hyemem cogit atque densat corpora, reprimit ad interiora calorem cum sanguine & spiritu, à quâ retrocessione meliorem sub frigore appetitum deducit *Galenus* in comm. ad cit. aph. s. 1. Cum calore autem per æstates comparatum est variè: Majo fortè, Junio & Julio ante dies caniculares calor est major, quàm postmodùm per ipsos; quanquam primus calor, quia adhuc novus, possit esse molestior, vel videri major, utut reapse non sit: Interim multum importat duratio caloris, adhuc ulterius per Julium in Augustum

gustum protensi ad afficiendum nos ipsâ diuturnitate graviùs. Ille tamen æstivus calor modò interrumpitur, modò excipitur inopino frigore, & à tali faciliùs utique & graviùs percipitur præcalefactum corpus; hoc autem fundamentum etiam est erroris, qui subest famosæ passim antiperistasi, quæ in specie per æstatem prætenditur in cellis & locis subterraneis frigidioribus tum creditis, & tepidis hyeme, scil. ad sensum nostrum, non ad rei veritatem, quippe non ad fidem thermometri. Nihilominus corpus nostrum aliter hyeme, aliter æstate constitutum, & aeri utrinque suo tempore contemperatum, uti minorem recessum tunc sentit faciliùs, & æstimat graviùs, ita omnem subitam mutationem experitur periculosiorem. De rigore venti non rarò audiuntur querelæ, quòd quasi radat, qui in eo gradu tepor videretur hyeme. Cæterùm *Celsus: Corpus caloribus relaxatum subito frigore excipi, quandocunque evenit, noxium est.* Hinc quàm per æstatem intempestivus frigidæ haustus, & imprudens æstuantis corporis denudatio, frequenter contingunt, & fortè conjunguntur, tam malè cedunt; Evolv. quæ subministrat *B. Wepferus* ENC. 2. 1c. 71. & Præsidis *B. Parens* in trigâ thesium medico-practicarum. *Itinerarium*, ni fallimur, nam ad manus jam non est, *Legati Gallici in Siam* prudentiæ talis fructum exhibet, cùm sub ipsâ lineâ æquinoctiali, nudantibus aliis corpora, suum Ille magis solicitè tegeret, quippè reliquis indè febrientibus Ipse sanus perstitit.

Legi hinc etiam merentur observationes *Car. Pisonis* d. coll. ser. plerunque enim scribit de propriis passionibus à septentrione: primò sub finem Augusti, ineunte autumno, eos quibus serum redundat, si in tegendo corpore minus fuerint cauti, a frigore nocturno vel matutino pati observat dejectiones copiosas, aqueas ex prædominio, etiam biliosas aliquatenus, aut tantillo cruore affusas, ex hâc ætiologiâ, quòd serum per densatos ab ambientis inclementiâ poros evadere nequiens introrsum deorsumque pulsum & detrusum atque repercussum abluat per hepar bilem, ab intestinis fæcum reliquias, secumque ita per hanc corporis sentinam naturæ providentiâ expurget. Deinde aeris frigidioris vim in me, scribit, à pluribus annis meo malo ita experior, ut nunquam boreas sæviat, quin uri mihi intestinum quantum quantum est dies noctesque sentiam, ut ex eo dolore vel in conclavi, imò in lecto, boreæ flatum etiam lenem certissimè diviner prænunciemque. Tandem subjungit, idem serum in vasis & habitu corporis multum repentino aquilonis flatu, cui vis inest in comprimendis vasis, ex circumferentiâ corporis depulsum, iter relegere ac remeare in interiora, indeque pleno alveo torrentis instar in vasa urinæ descendere, pro paroxysmo nephritico, ubi saburram offenderit sabulosam. His adde diversos *Vallesii* ab austro & aquilone catarrhos, ab illo quidem, quia humectat & replet, caput gravat, cum fluxu copiosiore & febre, ab hoc, quia penetrat, mordet & refrigerat spiritales partes, & si quid succi redundat velut exprimit, sed cum siccitate, & sine febre, aut certè cum acutâ, ob internas inflammatione, *comm. ad epid. l. 5. & 7.*

Claudat agmen aphorismus 5. f. 4: *Sub cane & ante canem difficiles sunt purgationes.* Hunc inter vulgi errores in medicinâ retulit *Jac. Primerosius* lib. 4. c. 11. ob rationes non nullas, quia quæ veteres de hoc sidere scripserunt experientiæ (in Angliâ & Galliâ, non respondeant, quia tantus sub cane

 ardor

ardor ibi non sit, quàm olim in Græciâ, quia etiam sub cane si hodiè impensè caleat, cras fortè temperatius erit cœlum, quia Majo & Junio interdum vehementior ardor quàm canicularis; Non ergò numerandos dies, sed attendendum æstum, & tunc servandam Hippocratis regulam: Nec tamen, ubi opus, purgandum mediis hippocraticis, nisi præparatis & parciore dosi, sed mitibus, lenibus, quæ nec corpus valdè accendant, nec humores adeò exagitent. Quæ in quantum cum nostris conveniant, patet. Qui *hypecacoannam* principiis febrium & dysenteriæ destinant recentiores, poterunt alios ex Hippocrate in subsidium vocare *aphorismos æstivos*, sc. sect. 4. 4. 6. 12. sect. 5. 15.; sed nos ista dum scribimus calore fessi subsistimus: Dominus Deus noster, *qui ambulat super pennas ventorum, & angelos suos facit Spiritus*, urbi restituat & conservet salubritatem!

Recht wohl stimmt überein der Nahme mit der That/
Da Kunst und Weisheit Er mit GOtt erlanget hat.
Die Frucht zeugt von dem Baum/ so Er uns weiset hier.
Glück zu! Es folge bald der Doctors-Hut und Zier.

Dieses setzte seinem Herrn Vetter glückwünschend bey

M. Thomas Burckhard Hopffer, SS. Theol. Stud

DE mollibus dum dicis ETESIIS,
Ardenter opto, Remigium Tui
Semper laboris VENTUS inflet
Perplacidus Benedictionis.

Ita Clarissimo Dno Respondenti Cogn. suo æstûm. applaud.

M. Andreas Christoph. Zeller, SS. Theol. Stud.

Wer reine Gottesforcht als Richtschnur sich erwehlet/
Dem hat in seinem Fleiß der Seegen nie gefehlet;
Und wen des Höchsten Hand zur Weisheit selbsten führt/
Bey dem wird nach der Zeit viel Rhum und Ehr verspührt.
Diß können wir an Dir/ Geliebter Bruder/ schauen/
Denn Dir des Himmels Gunst will gleiches anvertrauen/
Die Deiner Jugend Fleiß und Arbeit so beglückt/
Daß Deine Wolfarth sich nach unsr'er Hoffnung schickt.
Wolan! GOTT wolle Dich noch immerhin regieren/
Das Dir vertraute Werck so rühmlich / glücklich zu vollführen/
Biß Dich ein schöner Lohn für Deine Müh ergetzt/
Und Æsculapius in Doctor-Orden setzt.

Dieses wünschen aus Brüderlicher Affection

Johann Ehrenreich Weißmann.
und
Georg Tobias Weißmann.